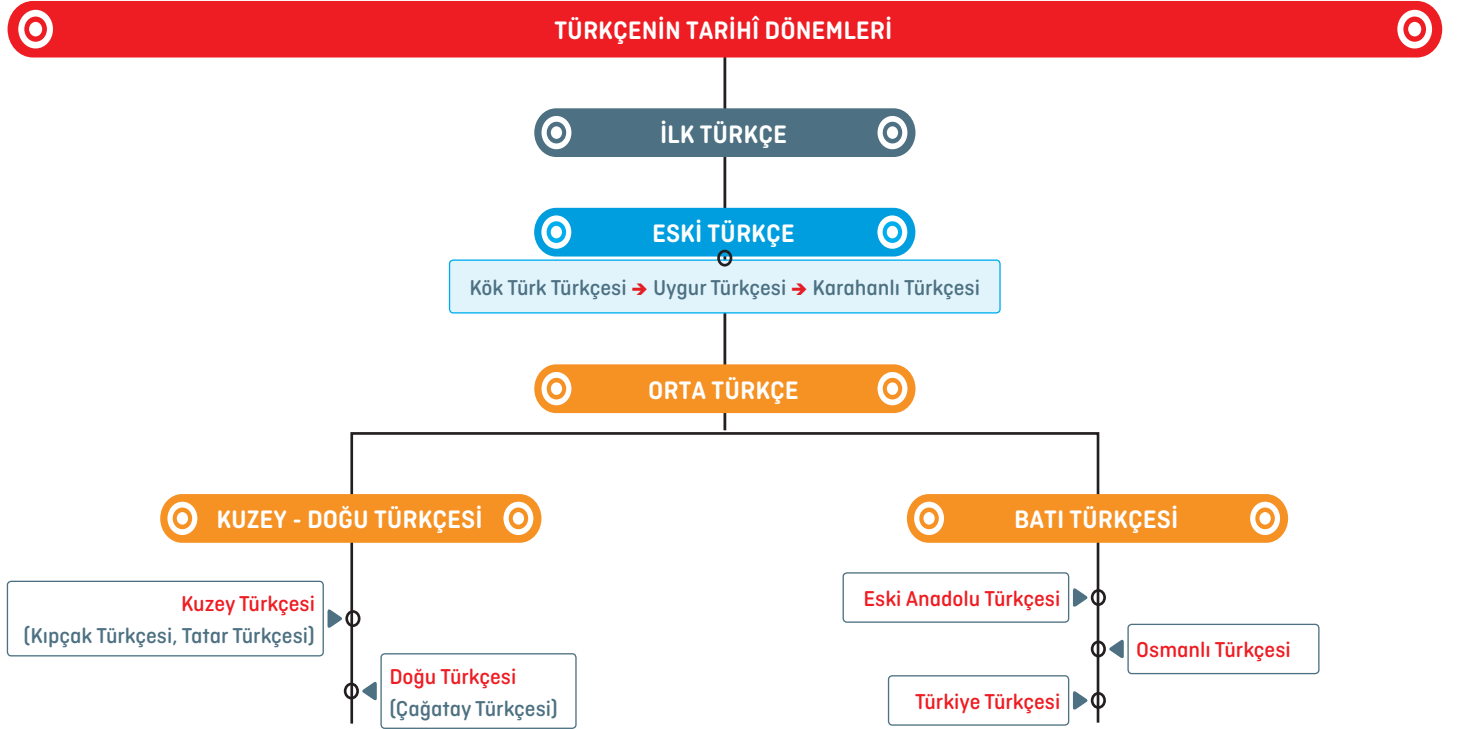

TÜRKÇENİN TARİHİ GELİŞİMİ

- Türkçe çok eski devirlere uzanan bir dil olmasına karşın Türkçe ilk yazılı ürünler 8. yüzyıldan itibaren verildiğinden Türkçenin gelişimi bu yüzyıldan itibaren sağlıklı bir şekilde incelenebilir.
- Türkçenin tarihî gelişiminde dönemlere ayrılmasında dilimizdeki ses değişimleri ve yapısal değişimler öncelikli olarak dikkate alınmıştır.

İLK TÜRKÇE DÖNEMİ

- Bu dönemle ilgili bilgiler, elimizde yazılı metinler olmadığı için sınırlıdır.
- Türkçenin bağımsız bir dil olarak ortaya çıktığı dönem olarak kabul edilir.
- Dil birliğinin görüldüğü bu dönemde **Avar, Hazar ve Bulgar** dilleri henüz Türkçeden ayrılmamıştır.
- Bu dönemin en önemli ürünleri destanlardır. Özellikle *Oğuz Kağan Destanı* bu dönemde oluşturulmuştur.

ESKİ TÜRKÇE DÖNEMİ

- Eski Türkçe, Türklerin 8. yüzyıldan 13. yüzyıla kadar kullandıkları tek yazı dilidir.
- Türkçenin bilinen ilk yazılı örnekleri bu dönemde verilmiştir.
- Türkçe bu dönemde yabancı dillerin etkisinden uzaktır, Türkçenin en saf ve duru örnekleri verilmiştir.
- Eski Türkçe; **Kök Türk, Uygur ve Karahanlı** devirlerini içine alır.

Kök Türk Türkçesi

- Kök Türk Türklerinin kullandığı Türkçedir.
- Kök Türkler bu dönemde **Kök Türk alfabesi** diye bilinen bir alfabeye geliştirmiştir. 38 sestene oluşan bu alfabe sağdan sola doğru yazılır ve harfler birleştirilmez.
- Bu dönemin en önemli eseri, Kök Türk alfabesiyle yazılan **Kök Türk Abideleri**'dir.

Uygur Türkçesi

- Uygur Türklerinin kullandığı Türkçedir.
- Uygurlar yazı dilinde kendi geliştirdikleri, 14 sestene oluşan **Uygur alfabesini** kullanmışlardır.
- Bu dönemde dinî içerikli **Sekiz Yükmek, Altun Yaruk, Irk Bitig, Kal-yanamkara ve Papamkara Hikâyesi** gibi metinler oluşturulmuştur.

Karahanlı Türkçesi

- Karahanlı Devleti'nde kullanılan Türkçedir.
- İslamî Türk edebiyatının ilk ürünleri olan **Kutadgu Bilig, Divânü Lûgati't Türk** ve **Atabetü'l Hakayık** gibi eserler bu dönemde yazılmıştır.

ORTA TÜRKÇE DÖNEMİ

- İslam dininin etkisiyle şekillenen bu dönem, 13. yüzyıldan günümüze kadar uzanır.
- Türkçe üzerinde Arapça ve Farsçanın etkisinin arttığı bu dönemde, Türkçede yapısal bakımdan önemli değişimler yaşanır.
- Bu dönemde daha çok **Arap, Kiril ve Latin alfabeleri** kullanılmıştır.
- Bu dönem geniş bir zamanı kapsadığından ve Türkler geniş bir coğrafyaya yayıldığından dil de farklı kollara ayrılmıştır. Türkçe temel olarak **Kuzey-Doğu ve Batı Türkçesi** olarak iki koldan gelişim gösterir.

Kuzey-Doğu Türkçesi

- 13. yüzyıldan itibaren Hazar Denizi'nin kuzeyinde ve Orta Asya'da kullanılan Türkçedir.
- Eski Türkçenin özelliklerini koruyup geliştirerek devam eden bu yazı dili, 16. yüzyıldan itibaren Kuzey ve Doğu Türkçesi olmak üzere iki kolda gelişim göstermiştir.
- Doğu ve Kuzey Türkçeleri bugünkü çağdaş **Kazak, Kırgız, Özbek, Uygur, Tatar** Türkçelerinin temelini oluşturmuştur.

Kuzey Türkçesi

- Hazar Denizi'nin kuzeyinden batıya yayılan Türklerin konuştuğu dile Kuzey Türkçesi denir. Ayrıca bu yazı dili **Kıpçak Türkçesi ve Tatar Türkçesi** olarak da adlandırılır.

Doğu Türkçesi

- Doğuda bulunan Türklerin yazı dilidir. Bu yazı dili, Harezm Türkçesinin devamıdır. **Çağatay Türkçesi** olarak da bilinir. 15. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar sürmüştür. **Şecere-i Türk, Mecalisü'n Nefais, Muhakemetü'l Lügateyn** gibi eserler bu dönemin ürünleridir.

Batı Türkçesi

- Hazar Denizi'ni aşmış batıya yerleşen **Oğuz Türklerinin** kullandığı yazı dilidir.
- 13. yüzyıldan günümüze kadar devam eden bu yazı dili, Türkçenin diğer kollarından daha çok gelişim göstermiştir.
- Batı Türkçesi üç dönem şeklinde incelenir:

Eski Anadolu Türkçesi

- 13-16. yüzyılları arası kullanılan bu Türkçe, Eski Türkçenin özelliklerini taşır.
- Selçuklular, Anadolu Beylikleri ve İlk Osmanlı Dönemi'ni kapsar.
- **Yunus Emre Divanı, Mantıku't Tayr, Garipname** gibi eserler bu dönemde kaleme alınmıştır.

Osmanlı Türkçesi

- 16. yüzyıldan 20. yüzyıla kadar devam eden dönemi kapsar.
- Osmanlı Devleti'nin sınırları içinde, Hazar'dan Orta Avrupa'ya, Kırım'dan Afrika'ya kadar geniş bir coğrafyada kullanılmıştır.
- Yabancı dillerden pek çok kelime ve gramer şekilleri alınmıştır.
- Halk edebiyatı ürünlerinde halkın konuştuğu Türkçeden yararlanılmış ama yazı dilinde ve Divan edebiyatında Arapça ve Farsçanın etkisinde kalınmıştır.
- 18. yüzyılda ortaya çıkan **Mahallîleşme Hareketi** ile Arapça ve Farsçanın etkisi kırılmıştır.

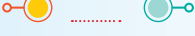
Türkiye Türkçesi

- Genellikle 1911 yılında başlayan "**Yeni Lisan Hareketi**" bu dönemin başlangıcı olarak kabul edilir.
- Bu dönemde Türkçe yabancı dillerin etkisinden kurtulmuş, kendi yatağında akmaya başlamıştır.
- Özellikle Cumhuriyet'in ilk yıllarında **Latin alfabesinin** kabulü ve **Türk Dil Kurumunun** kuruluşu bu dönemin önemli halkalarıdır.

ETKİNLİK - 2

Aşağıda numaralandırılmış açıklamaların hangi döneme ait olduğunu eşleştirerek belirtiniz.

13. asırdan sonra Orta Asya'da konuşulan Türkçe		İlk Türkçe
Arapça ve Farsça etkisinde gelişen Türkçe		Eski Türkçe
Türkçe yazılı ilk örneklerin ve rildiği dönem		Kuzey-Doğu Türkçesi
1911'den günümüze Türkiye'de konuşulan Türkçe		Eski Anadolu Türkçesi
Türkçe dil birliğinin görüldüğü dönem		Osmanlı Türkçesi
Batı Türkçesinin ilk dönemi		Türkiye Türkçesi

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara “D”, yanlış olanlara “Y” yazınız.

.....	Eski Anadolu Türkçesi; Selçuklular, Anadolu Beylikleri ve İlk Osmanlı Dönemi'ni kapsar.
.....	Eski Türkçe Dönemi'nde Türkçe bağımsız bir dil olarak ortaya çıkar.
.....	Kök Türk Türkçesi Dönemi'nin en önemli eseri <i>Orhun Abideleri</i> 'dir.
.....	<i>Kutadgu Bilig</i> , <i>Divânü Lügati't Türk</i> ve <i>Atabetü'l Hakayık</i> gibi eserler Karahanlı Türkçesiyle yazılmıştır.

Aşağıdaki ifadelerden doğru olanlara “D”, yanlış olanlara “Y” yazınız.

.....	Kuzey-Doğu Türkçesi gelişerek bugünkü Türkiye Türkçesini oluşturmuştur.
.....	13-16. yüzyılları arası kullanılan Batı Türkçesine, Osmanlı Türkçesi denir.
.....	Türkiye Türkçesinin şekillenmesinde Latin alfabesinin kabulü ve Türk Dil Kurumunun kurulması etkili olmuştur.
.....	Osmanlı Türkçesi, yabancı dillerin etkisinden uzak, arı bir Türkçedir.
.....	<i>Sekiz Yükmek</i> , <i>Altun Yaruk</i> , <i>İrk Bitig</i> gibi eserler Uygur Türkçesiyle kaleme alınmıştır.

Örnek

Aşağıdakilerden hangisi Türk edebiyatını dönemlere ayırmada kullanılan ölçütlerden biri değildir?

- A) Dil anlayışındaki değişim
- B) Ekonomik gelişmeler
- C) Coğrafi faktörler
- D) Dinî yaşam
- E) Lehçe ve şive farklılaşması

Örnek

Aşağıdakilerden hangisi İslamiyet'in etkisiyle oluşturulan ürünler arasında değerlendirilemez?

- A) *Kutadgu Bilig*
- B) *Yunus Emre Divanı*
- C) *Garipname*
- D) *Atabetü'l Hakayık*
- E) *Orhun Abideleri*

Örnek

Aşağıdakilerden hangisi Türklerin tarihte kullandığı alfabelerden biri değildir?

- A) Kök Türk alfabesi
- B) Çin alfabesi
- C) Arap alfabesi
- D) Kiril alfabesi
- E) Latin alfabesi

Örnek

Aşağıdaki açıklamalardan hangisi ayraç içindeki edebiyat dönemiyle ilişkilendirilemez?

- A) Yabancı dillerin etkisinden uzak, millî özellikler taşır. (İslamiyet öncesi Türk edebiyatı)
- B) Koşma, semai, ilahi, mani gibi nazım biçimlerinde ürünler verilmiştir. (Halk edebiyatı)
- C) Dilde sadeleşme düşüncesi başarıya ulaşmış, ulusal bir dil oluşturulmuştur. (Servetifünun edebiyatı)
- D) Roman, makale, deneme, öykü gibi yazınsal türlerin ilk örnekleri verilmiştir. (Tanzimat edebiyatı)
- E) İslam kültürü ve Arap-Fars edebiyatlarının etkisinde gelişmiştir. (Divan edebiyatı)